

TİASAD

Türk & İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi
The Journal of Turk & Islam World Social Studies

Yıl: 5, Sayı: 19, Aralık 2018, s. 556-568

Ümmihan KAVUK

Yüksek Lisans Öğrencisi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Yeni Türk Dili Anabilim Dalı, ummihankavuk@gmail.com

TÜRK DÜNYASINDA MAVİNİN YERİ VE TURGUT GÜLER' İN CİHÂNGİR TUĞLAR ESERİNDEKİ RENK SÖZCÜK GRUPLARI *

Özet

Renk dünyasının bir parçası olan mavi rengi Türklerde incelendiğinde farklı varyatlara rastlanmaktadır. Tabidir ki renkler insan yaşamında önemli yer tutar. Mavi renk Türklerde diğer renklere nazaran fark atan, özel manaları içinde barındıran bir renk olmuştur. Hemen hemen yaşamın her alanında kendine yer bulan mavi Türk kültüründe izler ve manalar bırakmıştır. Çalışmada, mavi rengin anlamından, renkbilimdeki yerinden, Türk kültüründe mavinin yeri ve öneminden bahsedilmiştir. Türkler mavi rengini oldukça çeşitli alanlarda kullanmışlardır. Mitoloji kapsamında yelpazesi geniş olan mavi Türklerde incelenirken dünya mitolojisindeki anlamlarıyla da ters düşmemektedir. Tarihin eski çağlarından beri incelenen metinlerdeki mavi, Türk kültüründeki mavi tahlil edilerek çıkarımlarımız çalışmamızda yer almaktadır. Mavinin anlam denizinin yanında mavi rengin ve diğer renklerin geçtiği renk sözcük grupları Turgut Güler' in Demir Kuşaklı Cihâgir eserinden tasnif yapılarak verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Renk, Mavi, Kültür, Türk, Kelime Grubu.

THE PLACE OF BLUE IN THE TURKISH WORLD AND TURGUT GÜLER S COLOR PICTURE GROUPS IN THE WORLD

Abstract

When we examine blue color, which is a part of the color World, its different variators are encountered. Naturally colors have important place in human life. Blue color, compared to the others, outdoes the other colors and holds special meaning in Turkish culture. Blue color finds a place itself in almost all areas of

life and marks in Turkish culture and leave different meaning. In my this study, it is mentioned that meaning of blue color, its place in science of color, and its place and its importance in Turkish culture. The Turks used blue color in quite different area. The blue color, which has a wide range of using in mythology concept, it is not contrary with the meaning of World mythology. In this study it is mentioned that investigation of blue's historical journey since ancient time to today's. Next to the blue sea means that the color blue and other colors of the late Turgut phrases Gul 's classification has been made from iron Belted Cihâg blows.

Keywords: Color, Blue, culture, Turkish, Group of Words .

GİRİŞ

İnsanoğlunun yaşamaya başlağı günden itibaren tabiat olayları nasıl dikkatini çektiyse tabiatta bulunan renkler de ilgisini çekmiştir. Diller kainattaki renkleri, şekilleri ve sesleri kendilerine has bir üslup ve dizilişle ifade etmişlerdir. Türkçe bu manada hayranlıkla takip edilebilecek bir dil olmuştur. İnsanoğlundaki zevk duygusu renklere bazı anlamlar yüklemekle beraber bazı semboller, milli ve manevi değerler kazandırmıştır. Tüm milletler renklere çeşitli anlamlar, semboller, milli ve manevi değerler yüklemiştir. Türkler de mavi renge sembolik manaların yanında manevi ve milli değerler yüklemiştir. Yapılan çalışmada mavi rengin mana alemine ve kullanım alanlarına değinilmiş, ve bu renge bakış açıları geliştirilmiştir. Kültürel mânâda Türk kültüründe mavi rengi inceleyebilmek için Eski Türkçe döneminden başlayarak mitolojiye, efsanelere, destanlara, hikâyelere, ilk yazılı kaynaklardan Köktürk Yazıtlarına, Yenisey Yazıtlarına, Uygur ve Karahanlı dönemi eserlerine başvurulmuş çalışmada oluşturulmuştur. Türklerin renklerle ilgili mevhumları, eski çağlardan günümüze kadar günlük hayatlarına, ayinlere, savaşla ilgili çeşitli uygulamalarına, kültürel dokularında; bayram törenlerinde ve merasimlerde kullanmış oldukları çadırlarda, bayraklarında, elbiselerinde vb. araç ve gereçlerinde kendine yer bulmuştur. Türk dünyasının milli bayramlarından Nevruz kutlamalarına doğrudan doğruya çeşitli varyantlarıya yansımıştır.(Küçük, 2010,1) Mavi ve rengin ve diğer renklerin tamlamalara sirayetinde de değinilerek Turgut Güler' in Cihângir Tuğlar eserinde geçen renk tamlama gruplarına çalışmada yer verilmiştir.

Yapılan çalışmanın amacı; Türk milletinin eski çağlarından başlayarak başlayarak tarihi dönemi i içinde mavi renge verdiği anlamları, sembolleri, milli ve manevi değerleri göz önünde bulundurarak, edebi kaynaklarda renk manaları ve kullanımlarını, Turgut Güler' in Cihângir Tuğlar eserinde geçen renk tamlama grupları incelenerek bilgi aktarmaktır.

Mavi Rengin Anlamı

Ali Püsküllüoğlu Türkçe Sözlüğü'nde mavi; yeşil ile menekşe rengi arasında bir renk, bulutsuz gökyüzünün rengi(2007,1636) anlamlarını vermiştir. Renk teorileri incelendiğinde aşağıdaki manalar ve etkiler mavi renk için kullanılmaktadır. "Mavi; yumşaklık, sukunet, sonsuzluk gibi etkiler gösterip sinir sistemini yumşatır. İyileştirici, uzlaştırıcı, tedavi edici ve caydırıcı potansiyeli yüksek bir renktir. Teorik olarak ulaşılamaz, enginlik, derinlik, gizem ve sevgi boyutu içerir. *Mavi renk*; sakinleştirici, dinlendirici ve derin bir renktir (www.avrupainsaatdekorasyon.com)". "Giysilerde kullanıldığında, denge ve uyum olduğu

TİDSAD

Türk Dünyasında Mavinin Yeri ve Turgut Güler' İn Cihângir Tuğlar Eserindeki Renk Sözcük Grupları

kadar, bir çeşit yaşama sevinci de yayar. İç dekorasyonda alanı daha aydınlık yaparak genişletir. *Mavi rengi* sinir, sıkıntı, heyecan için iyileştirici (renkbilim.blogspot.com)” ve dinlenmeye yardım eden bir renktir. Dinlendirici ortamlarda, mavi ve tonları tercih edilmelidir. “Mavi ister çok koyu, ister açık olsun, içinde özgürlük ve uyum taşır. Mavi iş dünyasında, eğitim alanında ve sosyal hayatta motive edici olarak kullanılır. Düzenli olmaktan, huzur, barış ve sadelikten hoşlanan insanlar için uygun bir renktir. Sorumluluk, güzellik ve incelikte bağdaştırılan bir renktir. İnsan karakterinde sadıklığı, dürüstlüğü ve sakinliği çağrıştırır(*Kafalat 1995, 3*)”.

Mavinin fiziksel olarak vücudumuzu “sakinleştirici ve dinlendirici özelliği olduğu gibi yüksek nabız, hipertansiyon ve ateşli hastalıklarda tedavi için kullanıldığında iyi bir şifacıdır. Bir başka deyimle kırmızının panzehiridir (renkbilim.blogspot.com)”. Pozitif olarak: “zeka, iletişim, güven, verimlilik, huzur, görev, mantık, soğuk kanlılık, yansıma, sakinlik verirken; negatif olarak: soğukluk, uzak durma(mesafe koyma), duygu eksikliği, arkadaş canlısı olmama)” etkileri saptandığı görülmüştür. “Güçlü maviler belirgin düşünceleri uyarır. Hafif yumuşak maviler aklı sakinleştirir ve konsantrasyona yardım eder. Sonuç olarak; sakin, huzurlu ve zihinsel olarak dinlendiricidir. Net iletişimin rengidir (www.bunedir.org)”. İlham vericiği sebebiyle sanatçı ve düşünürlerin de rengi olmuştur.

Sembolik, Milli Ve Manevi Alanda Türklerde Mavi

Bütün diller kainatın zenginliklerini, şekillerini, bin bir halini kelimelerde birleştirmişlerdir. Kelimeler dilin imkanları dahilinde vücut bulur. Renk kültürdür, mana alemidir, renk dil oluşturur. “Her kültürde renkler, farklı anlamlar taşımıştır. Eski çağlardan günümüze kadar Türk kültüründe renk kavramını etnolojik, kültürel ve sosyolojik yönden incelemek mümkündür. Kültürel mânâda Türk kültüründe renk kavramını ortaya koyabilmek için Eski Türkçe döneminden başlayarak mitolojiye, efsanelere, destanlara, hikâyelere, ilk yazılı kaynaklardan Köktürk Yazıtlarına, Yenisey Yazıtlarına, Uygur ve Karahanlı dönemi eserlerine başvurmak bir zorunluluk olarak ortaya çıkar”(Küçük 2010, 1).

Renkler Türklerde hayatın her türlü alanına girmiş ve rol almışlardır. Renkler doğumdan evlenmeye bütün ritüeller ve bayramlarda baş rollerden biri olmuştur. Doğan bebeğe cinsine göre renk giydirilmiş, anneye alkarısından korunmak için kırmızı kurdele takılmıştır. Düğünlerde gelinin gelinliği eski zamanlarda kırmızı iken günümüzde saflığı temizliği ifade etmek amacıyla beyazdır. Bayramların rengi kırmızıdır. İslam dininde yeşil kutsalken, Hz. Muhammed’ in simgesi kırmızı güldür. Kırmızı renk peygamberde de simge oluşturmuştur.. Renkler insanların onlara yüklediği duygusal yükleri de taşırlar. İnsanların yaptığı tüm şeylerde bu duygu yükü şu ya da bu oranda vardır; kullanılan bir maddeden yapılan şeyin kullanım yeri nedeniyle bir renk hassasiyeti göze çarpar. Renkler insanın gözünün görebildiği her bir farklı dalga boylarını ifade eder. Her rengin dalga boyu vardır. Göz arcıyla ışık beyinde anlamlandırılır. Gören göz değil beyindir. Hayatı en renkli gören insan, kordinasyonu en iyi yapabilen insandır. Işık prizmasında kırılan renkleri incelediğimizde (kırmızı, turuncu, sarı, yeşil, mavi, mor): en az kırılanı kırmızı, en çok kırılanı ise mordur. Mavi ise ışık prizmasının son sıralarında yer almıştır. Mavi ana renklerden bir tanesidir diğer renklerin birleşmesiyle oluşmaz yani konsantre bir renk değil saf bir renktir.

Mavi“*Gök* rengi Türk lehçelerinde boz, bozumsuz, çal (kır) bazen ala kelimesiyle; *boz* ise göyümtül, yaşıl, çemen, otlag kelimeleriyle karşılanmıştır“(Bayat 2002, 523). Kazaklarda

TİDSAD

Türk Dünyasında Mavinin Yeri ve Turgut Güler' İn Cihângir Tuğlar Eserindeki Renk Sözcük Grupları

mavinin göğe bağlı inancı, ebediliği ve uzun yaşamı simgelenildiği bilinmektedir(Kadaşeva 1996, 95). “*Böri* kelimesi gök yüzünün rengini karşılayan bozun karşılığıdır ve Moğolca gök rengi demektir “(Ögel 1998, 43). “Türkçede *boz* renk, Mavi, Avrupalıların gri rengine karşılıktır. Gri rengin ise koyudan açığa doğru pek çok tonları vardır. Moğolca metni tercüme eden Çinli yazar, bu kurdun rengi için ‘Gök renginde kurt demiştir. Bu renk daha ziyade mavigr bir renktir” (Ögel 1998, 575). Bu bağlamda *ak*, *boz*, *mavi* ve *ala* renklerinin Gök Tanrı inancı ile ilgili olduğu yadsınamaz. Türklerin cihan hakimiyeti anlayışıyla Gök Tanrı inancıyla ilişkisi olduğu düşünülebilir. Tanrı göktedir, gök renginin olduğu her o yüzden kutsal ve alınmalıdır. Göğün kapladığı alan cihandır, cihan hakimiyeti bu manada gökle yani mavi(boz) ile ilişkili olduğu kaçınılmaz bir gerçektir.

“Divanü Lugati’t-Türk’ teki bir atasözü “kişi alası için .Yılıkı alası taştın = insanın alası içinde ,hayvanın alası dışında.” Bu sav yaltaklanarak muhalefetini ve hıyanetini gizlemek isteyen kimse için söylenir” (Atalay 1939 c. 1 ,s. 91). İlk sözlüğümüz olan Divanü Lugati’t-Türk kişiyi tahlil etmede renkleri kullanmıştır. Kızgınlık yaşayan bir bedende yüz kızarır, üşüyen bir bedende eller morarır, hasta bir vücutta renk sarıdır. Kızdınlıklarımızı, hastalıklarımızı renklerle somut olarak belirleyebiliriz. Bunun yanında insandaki bazı durumlar : kara vicdanlı olmak, bahtı kara olmak, kalbi kararmak, rengi atmak, kıpkırmızı kesilmek renk barındıran fillerle belirtilmiştir. Halk arasında da siyah renk erkekliğin rengi olarak bilinmektedir. Görüldüğü üzere renkler her alana sirayet etmiştir.

“Mavi rengin dünya mitolojilerindeki genel anlamı da bu duruma uygundur. Çeşitli mitolojilerde akıl, idrak, sağduyu, iffet, lekesizlik, sadakat, Allah’a hürmet barış gibi erdem ve erdemli davranışların simgesi bu renktir. Gök ejderi bu renkle ilişkilidir; aynı zamanda içinde her şeyin yer aldığı sonsuz boşluğu da simgeler (Çoruhlu 2011, 185) ”. Mavi “rengin Budist devirde yüz ya da saç rengi olarak düşünüldüğünü biliyoruz. Bu özellikle Budist mitoloji ve ikonografiyle ilgilidir. Bu bakımdan Buda’ nın ya da birtakım Budist ilahların tavsiyelerinde saç ya da yüz rengi olarak(Çoruhlu 2011, 188)” mavinin kullanılması tavsiye edilmiştir. Mavi, özellikle Budizm’ in yaygın olduğu Togaç, Uygur ve Karluk Türk boylarının Budist olması sebebiyle bu boylarda birçok anlam denizi oluşturmuştur. “Osmanlılar döneminde Müslümanların ayakkabıları *sarı*, Ermenilerin *kırmızı*, Yahudilerin ise *mavi* olarak belirlenmiş ve III. Selim zımmilerin evlerinin *siyaha* boyanmasını istemiştir “(Saydam 1999, 194-195; aktaran Küçük 2010,6). Kutsal kitaplarda mavi renk Yahudiler için önemli bir renk olarak belirtilmiştir. Kozmopolik bir devlette dinlere göre ayırım için de renkler kullanılmış ve günlük hayata geçirilmiştir

Türk kültüründe renklerin mitolojiyle alakası daha çok evrensel ilişkiliden oluşmuştur. Türklerin ve Türklerle aynı zamanlarda tarih sahneinde Çinlilerin düşündüğü kozmolojik sistemde, dört anayönün zihinde karşıtı akla ceryan ediyordu. Dört anayönün simgeleri içinde renkler yer almaktaydı. Türk ülkelerinin dört tarafındaki coğrafi öğelerin renklerle ifade edilmesi ya da dört ana yöne yerleşim kurmaya dair inandırıcı sayıda örnek vardır. Türkiye’ nin çevresindeki denizlerin adlandırılması rastlantılı değildir. Dikkat edilirse ülkemizin kuzey yönünde Karadeniz, güney yönünde Kızıl Deniz, batı yönünde Ege Denizi(Ak Deniz) yer almaktadır. A. Gabain bu konuda Anadolu’nun suurlu olarak özerk(anavatan) kabul edilmesine işaret ederek şöyle bahsediyor: “Anadolu’nun bilinçli bir şekilde merkez olarak kabul edilmesi güneyde Kızıldeniz ve kuzeyde Karadeniz adlandırmalarına yol açıyor. Yalnız Türkler Bulgarlar

TİDSAD

Türk Dünyasında Mavinin Yeri ve Turgut Güler' İn Cihângir Tuğlar Eserindeki Renk Sözcük Grupları

ve Yeni Yunanlar batıdaki denize “Akdeniz” adını vermektedir. R. Genç'e göre Anadolu'nun doğusunda bulunan ve Dede Korkut hikayelerinde Gökçe Deniz olarak söz eden Gökçe Göl araştırmacıların dikkatlerinden kaçmıştır. Böylece Doğu yönünün mavi/ yeşil renk simgesi bu gölle kendini göstermektedir. Konuyla ilgili olarak eski kayanıklarda aktarılan ilginç bir uyguma kozmoloji ile dört ana yön tasavvurunun pratik hayatta da etkisinin olduğunu göstermektedir. N. F. Katanov'un, 1889-1892 yıllarında Rus Bilimler Akademisi ve Coğrafya Kurumu'nun görevlendirmesi ile Sibiry'a'nın çeşitli bölgelerinde Şamanizm ile ilgili derlemelerde Minusinsk Tatarları olarak anılan Türk halkının kurban uygulamalarında belirli renklerdeki atların belirli hastalıklar için kurban edildiğini görmekteyiz” (Çoruhlu, 2011, 224-226). Yapılan bu tespitler at kültürü ve sembolizm alanı için muhim bir saptamadır. Yine aynı araştırmacının tespit ettiği göre ruhlara blirtilmiş renklerde at kurban etme geleneği Uryanhaylar, Karagaslar ve diğer Şamanist Türk bolarında benzerlik durumu aynıdır. Katanov'a göre kurban edilecek atın kuyruğuna ve yelesine biri beyaz diğeri mavi olmak üzere ikişer tane bez bağlanmaktadır. İhtimalle bu renklerde bezin kullanılması mavi ve beyazın matem renkleri olmaları yanında gök kültüne bağlı olarak ışığa ve dolayısıyla yeniden doğuşa anlatan kütrün muazzam bir ritüelidir. Bhasedilen bu derlemelerinde kırmızı renkli atların(= aldonlu) koruyucu ruhu olan ateş ruhuna, 3 ile 7 yılda bir ailenin baş ve gözmarazlarında korunması için bir boz kısrakkurban edilir. Boz atların kurban etmek karın ve göğüs hastalıklarından korunmaya yarar sağladığı da düşünülürdü. At kültürünün önemli bir yer tuttuğu Hunlar, ana yönlerle ilgili evrensel mitoloji bağlı olarak kuzey cepesine kara atlıları “ güney cephesine”, kızıl atlıları “doğu cephesine”, boz atlıları, batı cepesine de “ beyaz atlıları” savaşları sırasında cenk sebebiyle yollamışlardır (Bayat 1993, 53; akratan Küçük, 2010, 6).

Doğu yönün “simgesi olan mavi, göğün de rengi olmasından dolayı çoğu kere gök unsuruna işaret eden çeşitli öğelerin simgesi şeklindedir. Bu anlamda bazen beyaz bazen de yeşille bir tutulur. Sıfat olarak bir isimle kullanıldığında bu renk, o isim Gök Tanrı'ya da gökte olduğuna inanılan ruhlarla ilişkili her şey olduğunu gösterir. Gök rengi genelde olumlu manaların ifade eder. Bir unsura bu renk izafe edildiğinde o şey saygın bir öge haline gelir; örneğin eski Türkçe erkek kurt, Gök Tanrı'nın bir simgesidir. Nitekim güneş gibi bir ışıktan ortaya çıkmıştır. Bu ifade içerisindeki çok eski güneş kültürü ya da güneş tanrısı inanışlarının izleri de görülmektedir(Çoruhlu 2011,187)”.

Mavi madenlerle de ilişkili olarak Türklerde önem arz eden bir renk olmuştur. Söz konusu rengin maden unsuruyla ilişkisi dikkat çekiyor. Türk için önemli olan çelik, demir, gümüş gibi madenlerin renklerinin maviyle ortak olması yadsınamaz bir gerçektir. Su renginin de yine mavi, boz rengiyle kontrast olması diiaket çekicidir. Mavi rengin bilinen bazı olumsuz etkileri de vardır. Manas Destanı ve Dede Korkut'ta bu olumsuz manaları karşılayan ibareler tespit edilmiştir. Yine Türk minyatür sanatında da yası simgeleyen mor, siyah, beyazla beraber mavi rengin kompozisyonunu görmekteyiz. Ahmedi'nin İskendername' sindeki bir minyatür bunu bir misalidir. Ahmedi'nin bu eşsiz eserinde İskender' invefatıyla söylenen kasidede:

Menekşe onun için lacivet rengini giydi.

Gül, onun yasından kana büründü.

Beyitin şerhini düşündüğümüzde koyu lacivert mavinin bir tonudur. Menekşenin insana benzetilerek lacivertlere bezenmesi 15. veya 16. yüzyıllarda da matem renklerinden birinin mavi

TİDSAD

Türk & İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi /The Journal of Turk & Islam World Social Studies

Yıl: 5, Sayı: 19, Aralık 2018, s. 556-568

Türk Dünyasında Mavinin Yeri ve Turgut Güler' İn Cihângir Tuğlar Eserindeki Renk Sözcük Grupları

olduğunu bir kere daha bize kanıtlıyor. Ahmedi' nin İskendername' sinde yer alan matem minyatüründe cenaze töreni kompozisyon edilmiştir. Bursadaki insaların kıyafetlerinin tamamı ya donuk bir mavi ya da mavi siyah karışık renklerde (Çoruhlu, 2011, 224-226). Yine kaynakta belirtildiği üzere "İskender'in cenazesinde de kırmızı, gök, ak ve kara renkli bayrakların taşındığı bilinmektedir" (Seyidov 1988, 36 aktaran Küçük 2010,13) Dedekorkut' ta Beyrek ölünce çadırın üzeri kara ve gök renklerle kapatılması yine yas renginin mavi olduğunun bir kanıtıdır. "Türklerde mavi kara gibi matem de simgesidir."kara- gök" eşleşmesi Türk kozmogonisinin ana sembolü olan renklerdendir. Kara yerin;gök (mavi)renk ise göğün sembollerindedir. Ancak Dedekorkut' ta yas dolayısıyla ifade edilen "kara giyinip gök sarınma" ile karalı-göklü yas çadırında söz konusu olan gök yeşil yeşil renk olup, Türklerin tipik yas renklerinin, yani yeşilin birlikte kullanıldığının ifadelridir" (Genç 2009, 48).

Oğuzlarda kağanın sağ tarafında tacın, tahtın varisi, solda ise baş kumandan otururdu. Dolayısıyla Bozokları temsil eden ve gökten inen mavi renkli ışığın içerisinden çıkan Oğuz'un ilk eşinden doğan Gün, Ay ve Yıldız'ın sağda oturmaları yüksek bir konumda olduklarının işaretidir (Bayat 1993, 164 akratan; Küçük 2010,6).Oğuz Kağan destanında mavi, kırmızı, al, ak, kır, ela, kara gibi renkler ön plana çıkar. Oğuz kağanın yüzünün mavi olması, birinci eşinin gökten inen mavi bir ışıktan çıkması, ordusuna kılavuzluk eden kurdun mavi renkte olması kutsallıkla ve tanrıyla bağdaştırılabilir (Heyet 1996, 59). Mavi çoğunlukla gök rengi şeklinde kullanıldığı sebebiyle Tanrı'nın ululuğunun kanıtı olarak belirlenmiştir. Türk kültüründe gök; Gök Tanrı, gök kurt (Bozkurt), gök boynuzlu keçi, gök öküz, gök Türk, gök yüzlü bağlamlarıyla semavi bir şekilde zuhur etmiştir (Bayat 1993: 52).Yakut, Altay ve Manas destanlarında gök renginin sembolize ettiği manalar (Kök Tengri (mavi gök)dir. Tanrı makamı olarak düşünülen gök, rengi yönüyle de sembolleşmiş ve kutsal kabul edilmiştir. Gökyüzünün aldığı her renk Türkler tarafından kutsal kabul edilmiştir. Bu yüzden Ramazan Işık'a göre "Türklerin madde ve mana âleminde en güzel ve en değer verdikleri renk mavi, yani gök rengi idi". Türklerde gök rengi ile de kutsal kabul edilmiştir. Bu sebepten dolayı gök ve renk ilişkisi çerçevesinde "Türk edebiyatında gök sakallı kimseler kutsal kimseler yahut da Tanrı'nın bir elçisi olarak algılanmıştır" (Işık 1994, 74).Bu algı gök sakallı bilge tipinin oluşumunda etkin rol oynamıştır. Kurdun da gök ehli olduğunu ve Türklerin soyundan geldiğine inandığı kurt türü de mavi renktedir. Bu renge her yönüyle kutsallık atfedilmiştir. Fakat Yaşar Kafalat : " Doğu Anadolu'da Eski Türk İnançlarının İzleri " adlı kitabında Tanrı kavramı ile gök arasında veya Kök Tengri (mavi gök) arasında bir bağ olmadığı açıktır(Kafalat 1995, 35)." ifadesini kullanmaktadır. Yapılan araştırma bu bilgiyi çürütmektedir. Tanrı'dan dolayı renge ulu manalar yüklenmiştir. Bağlantı demek doğru olmasa da ilgisi kesinlikle yadsınamaz durumdadır (Bayat 1993, 53; akratan Küçük,2010, 6). Türk için mavi: Gök Tanrı inancı, buna bağlı olarak gök ve rengi, bu etkiyle gök rengine benzeyen kurt,bilge kişinin sakalının bu renkte oluşu, seffaf olan suya göğün rengini geçirmesiyle oluşan sudaki gök renkleri, gök renkli madenler her daim bu rengin semaviliğinden kaynaklı kulsallığı simge, sembol, kült ve gelenek oluşturacak şekilde Türk tarih ve dil sahnesinde yer alan bir renk olarak karşımıza çıkmaktadır.

Türk adının geçtiği ilk Türk devleti olan Göktürklerde kuzey-kara, güney-kırmızı (al), doğu-gök (yeşil) ve batı-ak'tır (Genç 1996, 41,Genç 1997, 5). Uygurlarda kök yeşil(mavi) doğuyu simgeliyordu. Yine Şamanizm inancında mavi doğuyu simgeler. (Küçük 2010,11).Hun imparatoru Mete'nin Çin imparatorunu kuşatırken beyaz atların

TİDSAD

Türk Dünyasında Mavinin Yeri ve Turgut Güler' İn Cihângir Tuğlar Eserindeki Renk Sözcük Grupları

hepsinin Batı yönünde; Mavi (kır) atların doğuda; siyah atların kuzeyde; kırmızı yani doru atların ise güneyde yer aldığını ve ordunun at renklerine göre düzenlendiğini görürüz (Ögel 1991, 177). Buna göre; Hunlarda “Dinî değeri çok yüksek olan kır atlar, doğuyu sembolize ederken batıyı, boz atlar güneyi, doru atlar ve kuzeyi de yağız atlar sembolize etmektedir.” (Özkan 2002, 430; aktaran Küçük 2010, 11). Türkçede dağ, tepe, deniz, ırmak, göl ve yerleşim birimlerinin adlandırılmasında genellikle Türkçe renk adları kullanılmıştır. Gök Deniz (Hazar Denizi), Akdeniz, Karadeniz, Karabağ gibi isimlendirmelerde renklerin ön plana çıktığını görürüz. Gökçedağ, Gökçeeda, Gökçedeniz, Göksu gibi coğrafik isimlendirmelerde de gök kelimesine sıkça yer verildiğini görülür. Yine Türkler doğuda bu isimle adlandırılacak deniz bulunmadığı için büyükçe bir gölün adını Gökçe Göl koymuşlardır (Kafalı 1996, 49; aktaran Küçük 2010,12).

“Bütün milletler bayraklarında onlar için önemli olan renkleri kullanmışlardır. Türkler bayraklarında da maviyi kullanmışlardır. “Göktürklerin bayrağı maviydi(maviveşil turkuaz karışımı) “(Küçük 2010,13). Turkuaz Türk rengidir. Cumhuriyet dönemi şairi Cahit Külebi şiir kitabına Türk Mavisi adını vermiştir. Kitapta bulunan :

”Daha karışaktı tüm sular

Türk mavisi bulunana kadar”

dizeleri oldukça düşündürücü, etkileyici, ileri görüşlüdür. Derin mana derinliklerini içine bezemiştir. Özdemir Asaf da: “Bütün renkler aynı hızda kirleniyordu, birinciliği beyaza verdiler.” sözüyle dikkat çekmiştir. Yine Karacaoğlan da şiirinde renklere dikkat çekerek şu dizleri saziyla dökmüştür:

“Bana kara diyen dilber
Kaşların kara değil mi
Yüzümü güldüren gelin
Gözlerin kara değil mi(<https://www.antoloji.com/bana-kara-diyen-dilber-siiri>)”

Bu semai birçok besteci tarafında da bestelenerek günümüzde popüler olmuştur. Renklerin pek çok şaire konu ve materyal olduğunu tespit edilmiştir.

Dikkat çekilmesi mühim olan başka bir konu ise erkek bebeklerine mavi renginin neden giydirildiğidir. Kız çocuklarının pembeyle bezenmesi oldukça yeni bir kavramdır.1800’lerde çocuk kıyafetlerinin hepsi kolay temizlenebildiği için beyazdı. “Pembe ya da mavi gibi pastel renklerin bebek kıyafetlerinde kullanılması 19. yüzyılın sonlarına denk gelir. 20. yüzyıla girerken tekstilin ileri düzeye ulaşmasıyla bebek kıyafetlerine renk girdi ve enteresan olan şu ki, ilk zamanlar erkek çocuklara pembe, kız çocuklara mavi renklertavsiye edilmişti. Bebek mağazaları “Erkek çocuklarınıza pembe giydiriniz. Pembe güçlü bir renktir ve erkeklere daha uygundur. Mavi ise daha narin olduğundan kız bebeklere uyar.” gibi reklamlar yapıyolardı. 1950’lilerde kız çocuklara uygun rengin pembe, erkeklere uygun rengin mavi olduğu konusunda çoğu insanoğlu hemfikir olmuştu.1970’ler, kız çocuklarını içine alan pembe çilgınlığının moda olduğu bir dönemdir. Artan seri üretim, yükselen kapitalizm, mağaza zincirlerinin doğuşu ve tüketim toplumunun güçlenmesi ile bebek kıyafeti ve oyuncak üreticileri cinsiyete özel oyuncak

TİDSAD

Türk Dünyasında Mavinin Yeri ve Turgut Güler' İn Cihângir Tuğlar Eserindeki Renk Sözcük Grupları

ve kıyafet üretimini artırdılar. Aynı yıllarda gebelik takibinde kullanılmaya başlayan ultrason, anne baba adaylarının bebek doğmadan cinsiyetini bilmesine olanak tanıdı, müstakbel anne babalar yeni bebekleri için o henüz doğmadan pembe ya da mavi kıyafetler, oyuncaklar, battaniyeler almaya(www.acikbilim.com)” başladılar.

“ Anadolu’ nun her tarafında temelinde nazar inancı olan cam boncukları görmek mümkündür. Nazırlık yoluyla canlı veya nesneye yönelen bakışların dikkatinin başka nesneye yöneleceğine inanılır. Bu nedenle nazar boncuğundan yapılan nazarlıklar canlının veya nesnenin görülen bir yerine takılır. Türkler arasın koruyucu boncuğun mavi boncuk olmasına ve önem verilmesine mavi gözlerin olağanüstü özelliği bulunduğu inanç sebep olsa gerek. Hakim rengi mavi olan nazar boncuğu Anadolu’da kem gözlere karşı kullanılan en yaygın tulsımdır. Günlük yaşamda nazar boncuğunu kullanıldığı yer hemen hemen yok gibidir. Yeni doğane bebeklerin yakasına hemen bir nazar boncuğu iliştilir, sevgiliye nazar boncuklu takılır alınır, yeni açılan iş yerine, alınan yeni arabaya mutlaka nazar boncuğu takılır ya da nazar boncuklu süsler armağan edilir”(Koca 2006, 1-6).

Nazar boncuğu mavi taşlıdır. Mavi renk sakinleştiricidir. Piskoanalizi savunan Freud maviyi sakin renk şeklinde niteler. Mavi rengin tansiyonu düşürücü etkisi de uzmanlarca kanıtlanmıştır. Mavi renk diğer renklere göre daha ayırt edici bir şekilde göze *çarpar*. Kişiyi bakıldığında ilgi mavi renge gider ve haseti, kıskançlığı engeller. Mavi renk diğer bütün renklerle aynı yerde bulunduğu göz ilk mavi renge ilişir. Göz ilk olarak onu fark eder. Bu sebeptendir ki nazar için kullanılan nazarlıklar mavi renktedir. Bunu mavi rengin sağladı güven verme etkisi de oldukça etkilemiştir. Nazarın etkilememesi istenilen nesnenin (ev, araba, insan, dükkan vb.) yanına, etrafına mavi renk nazarlık yerleştirilir. Kem göz baktığı zaman ilk onu fark eder ve kötü enerjisini nazarlığa yansıtarak nazarı egeller.

1. Turgut Gülerin' İn Demir Kuşaklı Cihângir Eserindeki Renk Tamlama Grupları

Kelime grubu denilince genel manada bir kelime ile karşılanamayan kavram, varlık, nitelik veya bir durumu ifade edebilmek için birden çok kelimenin tamlayan ve tamlanan ilişkisi içinde kurallı olarak oluşturduğu yapıyı anlarız. Bunun yanında pek çok araştırmacı “kelime grubu” terimi üzerinde çalışma yapmıştır:

Muharrem Ergin’e göre: “Kelime grubu birden fazla kelimeyi içine alan, yapısında ve manasında bir bütünlük bulunan, dilde bir bütün olarak muamele gören bir dil birliğidir.”(Ergin, 2004:324). Kelime grubu için birden fazla kelime bir takım kurallarla bir düzen içinde bir araya getirilir. Böyle bir düzen içinde kurulduğu için kelime grubunun yapısında bir bütünlük bulunur. Bu bütünlük özellikle anlam bakımındandır. Kelime grubu bir tek nesneyi veya hareketi birlikte karşılayan kelimeler topluluğu demektir. Kelime grubunun kullanılışında da bu bütünlük kendini gösterir(Ergin 2004,324).

Zeynep Korkmaz’a göre kelime grubu: “Cümle içinde kavramlar arasında ilişki kurmak üzere birden çok kelimenin belirli kurallar ile yan yana getirilmesinden oluşan, yapı ve anlamındaki bütünlük dolayısıyla cümle içinde tek bir nesne veya hareketi karşılayan ve herhangi bir yargı bildirmeyen kelimeler topluluğu” demektir (Korkmaz 2003,144).

Mustafa Özkan, Hatice Tören ve Osman Esin kelime grubunu “Yapısında birden fazla

TİDSAD

Türk Dünyasında Mavinin Yeri ve Turgut Güler' İn Cihângir Tuğlar Eserindeki Renk Sözcük Grupları

kelime bulunan, yapı ve anlam bakımından bir bütünlük gösteren, cümlede de bir bütün olarak kullanılan dil birliğidir. Kelime grubu tek bir nesneyi veya tek bir hareketi karşılamak üzere yana gelen kelime topluluklarıdır. Dolayısıyla kelime grupları cümlede veya başka bir kelime grubunun içinde tek bir kelime gibi rol üstlenir.” şeklinde ifade etmiştir (Özkan, Esin ve Tören 2001,559).

M. Mehdi Ergüzel, Gürer Gülsevin, Erdoğan Boz, Ertuğrul Yaman'ın yazdığı “Üniversiteler İçin Türk Dili” adlı eserde kelime grupları “Bir kelime ile anlatılması yeterli bulunmamış kavram ve konuların isimlendirilmesinde birden fazla kelimenin kullanılmasıyla ortaya çıkan, dilin kendi işleme ve geliştirme yollarından biri” şeklinde tanımlanır (Ergüzel, Gülsevin, Boz ve Yaman 2012,143).

Kelime grubu demek dilin birden fazla kelime ile ifade zengiliği demektir. Ünlü ünsüz uyumu, ek çeşliliği yönüyle Türkçe zengin bir dildir. Tarihi en bilinen ifadedeyle 6.yüzyıla dayanan bir dilde bu zenginlik elbette doğal bir sonuçtur. Göktürk metinleri incelendiğinde görüyor ki Türk dile o yüzyılda bile ne kadar muazzam bir gramere sahiptir. Böyle zengin bir dilin dünya sahnesinde sesi elbette etkili olacaktır. Türkçede kelimeler kurukları kelime gruplarında yeniden dünyaya gelerek yeni anlamlar oluşturabilir. Ekler de dizilişlerinde yeniden görev kazanabilirler. Bağlam üzerinde kelime grubu tasnifi oldukça titiz bir çalışma ister. Dünyanın en zengin dillerinden biri sıfatı Türkçeye bu manada fazlasıyla yakışır. Kelime gruplarındaki anlam cümbüşü oldukça renklidir. Kelime grubu çeşitlerini: isim tamlaması (belirtili, belirtisiz), sıfat tamlaması(niteleme, belirtme sıfatları), edat grupları, bağlama grupları, unvan grupları, bileşik isim grupları, tekrar grupları gibi isimlerle ifade edebiliriz. Çalışmada Turgut Güler' in Cihângir Tûğlar eserinde isim tamlası, sıfat tamlaması

1.1. İsim Tamlamaları

İki ya da daha çok isim unsurunun bir araya gelmesiyle oluşan gruba isim tamlaması denir. Bu tamlama, bir isim unsuru ile başka bir isim unsurunun iyelik sistemi içerisinde kurulması şartına dayanır. Ana unsur denilen tamlanan sonda bulunarak iyelik eki alır. Yardımcı unsur diye adlandırılan ise tamlayan ilgi eki alırsa belirtili isim tamlaması, yardımcı unsur ilgi eki almaz ise belirtisiz isim tamlaması olarak adlandırılır. Turgut Güler' in Cihângir Tûğlar eserinde yapılan renk tamlama gruplarındaki incelemede 3 adet belirtisiz isim tamlaması tespit edilerek aşağıda verilmiştir. Bulunan bütün tamalamalar belirtisiz isim tamlaması şeklindedir.

yeşil sevdâsı[285/ 37]

çimen yeşilliği[546/ 24]

kara ülkesi[177/ 4]

1.2. Sıfat Tamlamaları

Muharrem Ergin'e göre sıfat tamlaması, bir sıfat unsuru ile bir isim unsurunun meydana getirdikleri kelime grubudur. Sıfat unsurunun isim unsurunu vasıflandırmak veya belirtmek için getirildiğini söyler ve şu örnekleri verir: *güzel yazı, canım İstanbul, üç kişi, güzelim bahar rüzgârı, büyük bir iş, çok işlek bir cadde, bahçede oynayan komşu çocuğu, arkadaşları ile gezmeye giderken bindiği tramvaydan düşüp kolunu kıran orta okul öğrencisi, demir kapı, dolma kalem, altın saat, evin önündeki ağaç* (Ergin 2004, 380). Sıfat bir ismin niteleyici bir isim

TİDSAD

Türk Dünyasında Mavinin Yeri ve Turgut Güler' İn Cihângir Tuğlar Eserindeki Renk Sözcük Grupları

belirleyicisidir. Bazem isim tamlamalarında tamlayan ya da tamlananın nitelyici veya belirleyici durumunda da bulunabilir. Bazense ismi kendi içine alarak adlaşabilir. Fiile gelen bir sıfat fiil eki bir fiili de filimsi yaparak sıfat yapabilir. Türk dili sıfatları yönüyle oldukça zengin ve işlektir. Çalışmada belirlediğimiz eserde renk sözcükleriyle krurul sıfat tamlamalarını inceledik. Turgut Güler' in Cihângîr Tûğlar eserinde renk tamlama gruplarında yapılan incelemede 39 adet sıfat tamlaması tespit edilerek aşağıda verilmiştir. Bulunan sıfat tamlamalarından sadece bir tanesi belirtme sıfatlarındandır. O da işaret sıfatı çeşitidir

beyaz bir tülend[84/ 24]

beyaz duvak[212/ 9]

beyaz at[270/ 3]

beyaz nil[455/ 37]

beyaz bez[508/ 5]

bey beyaz köpük[572/ 31]

beyaz dişli[586/28]

beyaz yüzlü[586/28] beyaz tüylü bir halka[167/ 8]

beyaz gümüş[557/4]

bu kırmızı[268/ 26]

mavi nil[455/ 37]

kara baht[238/ 4]

kara bulut[545/ 21]

kara çul[606/ 17]

kırmızı renk[84/ 24]

kırmızı başlık[84/ 25]

kırmızı renkli sürâhi[180/ 13]

kırmızı kâse[194/33]

kırmızı sancak[268/26]

kırmızı elbiseli[269/1]

kırmızı bayrak[269/ 1]

kırmızı yâkût[557/ 4]

siyah yünlü kumaş[507/6]

koyu yeşil[554/ 05]

pembe beyaz göz[559/ 5]

siyah kirpik[559/ 35]

Türk Dünyasında Mavinin Yeri ve Turgut Güler' İn Cihângir Tuğlar Eserindeki Renk Sözcük Grupları

sarı kaplan[93/ 11]

sarı bayrak[93/ 01]

sarışın insan[467/ 11]

yeşil sevda[285/ 37]

yeşil bir kubbe [149/15]

yeşil bayrak[268/ 29]

yeşil sancaklar[269/ 21]

yeşil renk[379/ 02]

yeşil başak[487/22]

yeşil ipekli kumaş[507/15]

yeşil renkli kırık bir şişe[507 29]

yeşil zebercet[557/ 04]

1.3. Birleşik İsim Grubları

En az iki ismin yanyana gelmesiyle oluşan gruba bileşik isim grubu denir. Eser adları, özel şahış isimleri, mekan adları bileşik isim oluşturur. Turgut Güler' in Cihângîr Tûğlar eserinde renk tamlama gruplarında yapılan incelemede 4 adet renk sözcüğüyle kurulmuş bileşik isim tespit edilmiştir.

Pembe İncili Kaftan[96/ 20]

Yeşilirmak[246/ 31]

Yeşil Türbe [206/ 3]

Yeşil câmii[243/13]

SONUÇ

Mavi kelimesi sözlükte yeşil ile menekşe rengi arasında bir renk, bulutsuz gökyüzünün rengi anlamına gelmektedir. Renkbilimde ise mavi için; yumşaklık, sukünet, sonsuzluk gibi anlamlar verilir. Sinir sistemini yumşatır. Tedavi edici özelliği vardır. Mavi aynı zamanda konsantrasyonda fayda sağlayan sakinleştirici bir renktir. Mavinin ikna edici ve güven sağlayıcı olması hasabiyle iş görüşmelerinde etkilil bir uyarıcıdır. Mavi bilimde ilham verici bir renk olarak kabul görmüş ve eğitimde başarıyı arttırıcı etken olarak kullanılmıştır. Gök rengi(mavi) Türk lehçelerinde boz, bozumtul, çar(kır) kelimeleriyle karşılanmıştır. Türk mitolojisinde mavi rengi birçok kavramla ilişkilidir. Mitolojide mavi; atlarla, doğu yönüyle, kurban edilecek hayvanın renk tayininde, matem rengi olarak, bazı olumsuz manalar, Budizm' de yüz rengi, kutsallık gibi zaman zamanda dünya mitolojisindeki anlamlarıyla örtüşerek karşımıza çıkmaktadır. Türkler boz (mavi) atlarını değerli kılmış, bayraklarına mavi rengini koymuşlardır. Mavi rengi birçok yer adı, deniz, ırmak adı olarak kullanmışlardır. Bozkurt Türklerde önemlidir ve kurttan türediğine inanan Türk'ün seçtiği bu hayvan, kutsal saydığı Tanrı'nın rengindedir, gök rengindedir. Dede Korkut' ta mavi matem rengi olarak da kullanılmıştır. Osmanlı

TİDSAD

Türk Dünyasında Mavinin Yeri ve Turgut Güler' in Cihângir Tuğlar Eserindeki Renk Sözcük Grupları

döneminde Yahudilerin ayakkabı renkleri mavi olarak belirlenmiştir. Mavi kutsal kabul edilmiştir. Gök mavidir, Gök Tanrı inancı göğün mavi olmasıyla ilişkilidir. Mavi mana aleminin rengidir. Erkeğe mavi giydirilmesi ise tamamen kapitalizmin getirdiği bir modadır. Erkeğe mavi giydirilmesinin, kıza pembe giydirilmesinin Türk adet ve gelenekleriyle bir ilişkisi yoktur. Nazarlıkların da genelde mavi renk tercih edilmesi mavi rengin etkisi ve mavi renginin verdiği güven duygusu yadsınamaz bir gerçektir. Elektronik ortamda da dikkat çekiciliği ve güven vericiliği sebebiyle birçok banka logoları ve sosyal medya uygulamaları, web sitelerinin temaları mavi rengi odak noktası olarak seçmişlerdir. Mavi rengin ve diğer renklerin kelime gruplarındaki yerini görmek amacıyla Turgut Güler' in Cihângir Tuğlar eserinde renk tamlama gruplarını incelenerek çalışmada sunuldu. Sözcük grubu çalışmasında 3 isim tamlaması, 39 sıfat tamlaması, 4 birleşik isim grubu bulunmuştur.

KAYNAKLAR

- Atalay, Besim (1939), çev. Kaşgari, Mahmud. Divanü Lüti't- Türk, C.3, Alaeddin Kırıl Basımevi ,Ankara.
- Bayat, Fuzuli (1993), Oğuz Epik En'enesi ve Oğuz Kağan Dastanı. Sabah: Azerbaycan Elemler Akademiyası.
- Çoruhlu,Yaşar (2011), Türk Mitolojisinin Ana Hatları, Kabalcı Yayıncılık, İstanbul.
- Ergin, Muharrem (2004), Türk Dil Bilgisi, Bayrak Yayınları, İstanbul.
- Ergüzel, M. Mehdi; Gülsevin, Gürer; Boz, Erdoğan; Yaman Ertuğrul (2012), Üniversiteler İçin Türk Dili, Savaş Yayınevi, Ankara.
- Heyet, Cevad (1996), “Türklerin Tarihinde Renklerin Yeri”, Nevruz ve Renkler, Haz.Sadık Tural ve Elmas Kılıç, Ankara,TDK Yay. 55-61.
- [http:// www.avrupainsaatdekorasyon.com](http://www.avrupainsaatdekorasyon.com).
- [http:// renkbilim.blogspot.com](http://renkbilim.blogspot.com).
- [http:// www.bunedir.org](http://www.bunedir.org).
- <https://www.antoloji.com/bana-kara-diyen-dilber-siiri/>.
- Genç, Reşat (2009),Türk İnanışları ile Milli Geleneklerinde Renkler ve Sarı Kırmızı Yeşil, Atatürk Kültür Merkezi :Ankara.
- Güler, Turgut(2014). Cihângir Tuğlar. İstanbul,Ötüken Neşriyat, İstanbul
- Kafalat,Yaşar (1995), Doğu Anadolu' da Eski Türk İnançlarının İzleri, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara.
- Kafalı, Mustafa (1996). “Türk Kültüründe Renkler”. Nevruz ve Renkler. Haz. Sadık Tural ve Elmas Kılıç. Ankara, AKM Yay. 49-54.
- Kadeşeva, Karlıgaş (1996), “Kazak Medeniyeti'ndeki Semboller”, Nevruz ve Renkler, Haz. Sadık Tural ve Elmas Kılıç, AKM Yay.Ankara
- Koca,Selçuk Kürsat (2012),Türk Kültüründe Simgeler, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler

TİDSAD

Türk Dünyasında Mavinin Yeri ve Turgut Güler' İn Cihângir Tuğlar Eserindeki Renk Sözcük Grupları

Enstitüsü Doktora Tezi, Sakarya.

Korkmaz, Zeynep (2003), Gramer Terimleri Sözlüğü, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

Koca, Selçuk Kürsat(2006), “Türk Kültüründe Nazar ve Nazarlık”.

Küçük, Salim(2010), ”Eski Türk Kültüründe Renk Kavramı”.

Ögel, Bahaddin (1991), Türk Kültür Tarihine Giriş. C. VI. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Özkan, Ali Rafet (2002). “Türk Kültüründe Yönler”. Türkler. Ed. Hasan Celâl Güzelvd. C. 3. İstanbul: Yeni Türkiye Yay. 427-433 Sakaoğlu, Saim (1998). Dede Korkud Kitabı.

Işık, Ramazan (1994), İslam Öncesi Türklerde Tabiatla İlgili İnanışlar, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayser

Saydam, Abdullah (1999),Osmanlı Medeniyeti Tarihi. Trabzon, Derya Kitabevi.

Seyidov, Mireli (1988), “Gök, Ak ve Kara Renklerinin Eski İnançlarla Alakası”.Çev.